

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA

SPOLOČNE BEZ HRANÍC

Ochrana hospodárskych zvierat proti veľkým šelmám

Marián SLAMKA, Jozef BUČKO, Maroš SEDLIAK, Katarína SUJOVÁ
Národné lesnícke centrum

Papradno 28.11.2019

Človek a veľké šelmy

- Odveká konkurencia medzi človekom a veľkými šelmami nadobudla nový rozmer po zavedení chovu prvých domácich zvierat. Od staroveku až do nedávnej minulosti sa šelmy pokladali za úhlavných nepriateľov človeka a preto boli ničené a prenasledované všetkými možnými spôsobmi a hľadali sa **možnosti ochrany majetku**.
- Škody spôsobené veľkými šelmami na hospodárskych zvieratách u ľudí **aj dnes vyvolávajú negatívne nálady a emócie**.
- Úsilie o ich zachovanie je podmienené **zosúladením záujmov** človeka a životných potrieb jednotlivých druhov.

Preventívne opatrenia

The screenshot shows a web browser window with the URL <https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/druhova-ochrana-prirody/programy-starostlivosti/>. The page is from the Ministry of Environment of the Slovak Republic. The header includes the ministry's logo and name, and navigation links for 'Kontakty', 'Blind friendly', 'Mapa stránky', and a search bar. A horizontal menu contains links to 'Tlačové správy', 'Úradná tabuľa', 'Ministerstvo', 'EÚ a medzinárodné vzťahy', 'Fondy', 'Tematické oblasti' (which is highlighted), and 'Projekty'. The left sidebar lists various environmental topics, with 'Ochrana prírody a krajiny' and 'Druhová ochrana prírody' expanded to show sub-topics like 'Legislatíva a právne predpisy', 'Medzinárodné dohovory a spolupráca', 'Ekosystémové služby', 'Územná ochrana prírody a Natura 2000', 'Mokrade', and 'Chránené rastliny'. The main content area, titled 'Programy starostlivosti', lists three programs: 'Program starostlivosti o vlka dravého (Canis lupus) na Slovensku', 'Program starostlivosti o rysa ostrovida (Lynx lynx) na Slovensku', and 'Program starostlivosti o medveďa hnedého (Ursus arctos) na Slovensku'. Each program is accompanied by a link to its respective document and its file size.

Programy starostlivosti

- [Program starostlivosti o vlka dravého \(Canis lupus\) na Slovensku](#) (pdf, 4,01 MB)
- [Program starostlivosti o rysa ostrovida \(Lynx lynx\) na Slovensku](#) (zip, 4,03 MB)
- [Program starostlivosti o medveďa hnedého \(Ursus arctos\) na Slovensku](#) (zip, 6,62 MB)

- <https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/druhova-ochrana-prirody/programy-starostlivosti/>

Preventívne opatrenia

A: preventívne opatrenia pri pasení

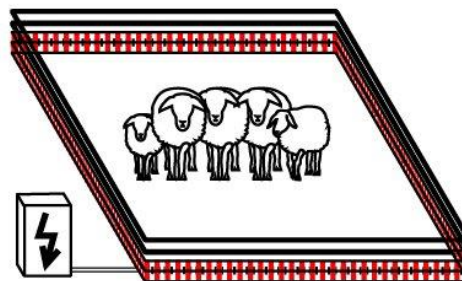
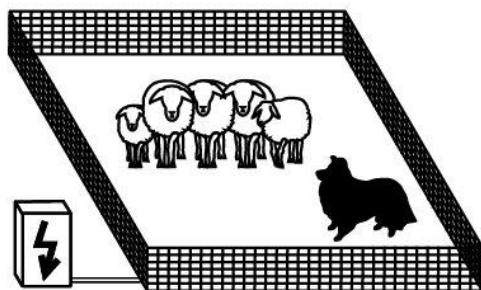
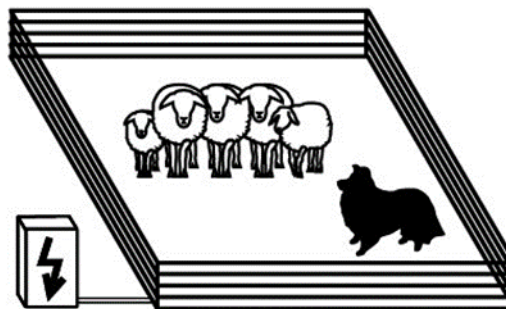
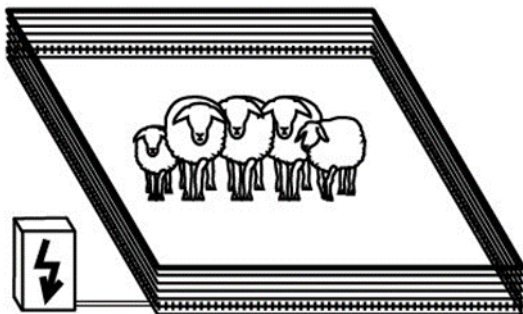
- salašnícke strážne psy;
- elektrické ohradníky;

B: Preventívne opatrenia pri nocovaní hospodárskych zvierat

- košiare, odrádzadlá, detekčné a odplašovacie zariadenia, osvetlenie,

Preventívne opatrenia

Pastierske strážne psy

- Pri odradení predátorov od pripravovaného útoku rozhoduje moment prekvapenia. Predátori majú miesto útoku dôsledne odpozorované a všetky **stabilné a opakujúce sa rušivé podnety** (svetlo, svetelné efekty, hluk, ohrada, zle urobený a udržiavaný elektrický oplôtok, uviazaný strážny pes, a pod.) **skôr alebo neskôr prekonajú.**

Využívania **pastierskych strážnych psov** na ochranu pasúcich sa čried hospodárskych zvierat.

- Ochrana čried domácich zvierat s využitím strážnych psov sa v Európe a tiež na Slovensku používa už od pradávna. Pastieri vyšľachtili proti medveďom, vlkom, a rysom veľké, mohutné psy s priemernou hmotnosťou 35 – 40 kg, výškou 65 – 70 cm, **správaním odlišných** od menších, čulých psíkov používaných na zavračanie čried.

Pastierske strážne psy

- Strážne psy vo dne v noci verne na voľno sprevádzajú čriedy a zastrašujú šelmy **výhražnými prejavmi a postojmi** a tak narúšajú postupnosť jednotlivých fáz ich lovu.
- Tento tradičný spôsob ochrany začal upadať súčasne s úpadkom chovu oviec a nový spôsob, ktorý ho postupne nahrádzal, priviazal pastierske **strážne psy „na reťaz“**.
- Z generácie na generáciu sa strácali požadované vlastnosti psov a naopak, reťaz v nich budila čoraz silnejšiu agresivitu. Rovnako tak sa aj z generácie na generáciu pastierov vytráca **schopnosť odchovať a pripraviť pastierskeho psa** na ochranu čried.

Vlastnosti, výchova a správanie pastierskych strážnych psov

- Vyžadujú sa od nich tri základné vlastnosti:

Spoľahlivosť - pes nesmie zraňovať statok, vyrušovať ho pri pasení, odpočinku, rodení mláďat alebo inej aktivite.

Stráženie – pri priblížení šelmy alebo neznámej osoby musí pes brechať.

Vernosť – pes musí byť verný statku a zotrvávať v jeho tesnej blízkosti.

- Úspech závisí na vrodenných vlastnostiach a správnej výchove psa, ktorá využíva úplne odlišné metódy, ako pri výcviku služobných, poľovníckych, či ovčiarskych psov na zavračanie čried. Ide v ňom o **vytvorenie sociálnej väzby medzi ovcou a psom, zvládnutie nežiaducich návykov a dosiahnutie vhodného správania vyhovujúceho našim požiadavkám.**

Vlastnosti, výchova a správanie pastierskych strážnych psov

- V rámci etologických pozorovaní pastierskych strážnych psov využívaných na ochranu čried sa hodnotí ich naviazanosť na ovce, **celkové správanie sa k ovciam počas pasenia, správanie sa k cudzím ľuďom (turisti, návštevníci prírody), ako aj schopnosť strážiť čriedu pri ostatných rušivých podnetoch.**
- Evidujú sa jednotlivé vyhovujúce, ale najmä nevyhovujúce, znaky správania ako sú **napríklad poľovné vlohy, ktoré sa pri pastierskych psoch spravidla prejavujú formou hry.**
- Návrat k pôvodným tradíciám chovu a využívania pastierskych strážnych psov je stále možný a môže byť aj efektívny.

Výchova psa

Od útleho veku je pes vychovávaný v spoločnosti oviec. Špeciálne upravený výbeh mu umožňuje aj odpočinok bez ich rušenia.

Výchova psa

Od útleho veku je pes vychovávaný v spoločnosti oviec. Špeciálne upravený výbeh mu umožňuje aj odpočinok bez ich rušenia.

Výchova psa

Pri výchove strážneho psa ide o vytvorenie sociálnej väzby medzi ovcou a psom.

Výchova psa

Dospievajúce psy asi vo veku 5 mesiacov začínajú sprevádzať hospodárske zvieratá pri pasení.

Nákup dospelého psa?

Ak sa chceme vyhnúť zdĺhavému a niekedy náročnému odchovu šteňaťa, rozhodneme sa pre kúpu psa dospelého. Pritom si je ale potrebné uvedomiť jednu významnú okolnosť. Rovnako tak, ako si psy od mladosti navykajú na ovce, je veľmi dôležité, aby boli ovce navyknuté na psy.

Prečo končia na reťazi?

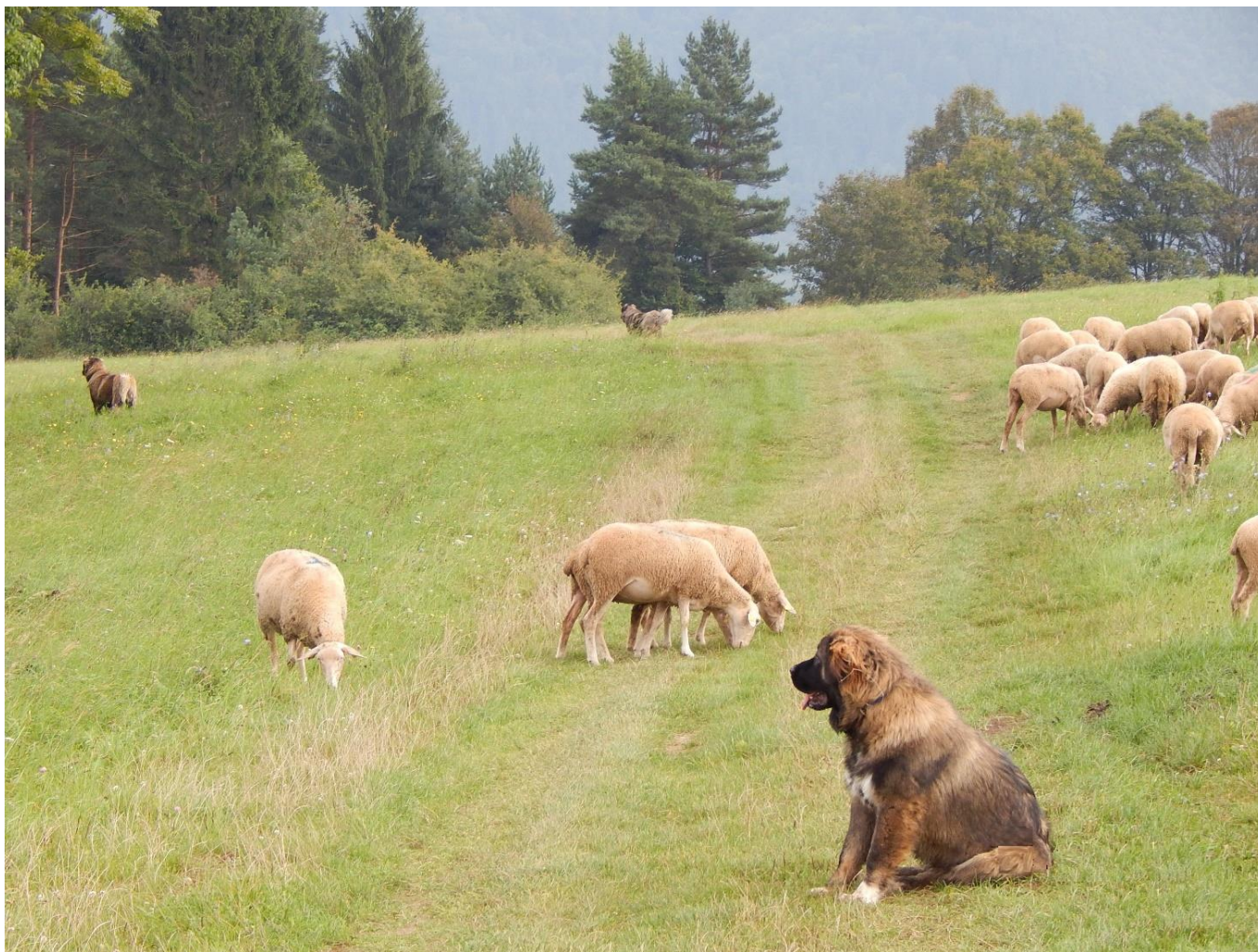
Ako sa z generácie na generáciu strácali požadované vlastnosti psov, tak aj pastieri postupne stratili schopnosť a vedomosti o tom, ako správne pripraviť pastierskeho psa na ochranu čried. Problémy začínajú už pri mladých a dospievajúcich psoch. Aj keď od šteňaťa vyrastajú spolu s ovcami, nabité mladickou energiou, podnikajú často **pre svet psov typické** hravé útoky. Ich obeťou sú najčastejšie jahnenca ktoré im, v porovnaní s dospelými ovcami, či baranmi, ešte nie sú schopné odolávať. V mnohých prípadoch, ak nedôjde k včasnému zákroku človeka, dochádza až k úhynu jahňaťa. V tých lepších prípadoch to v praxi končí rozohnaním čriedy po celom pasienku, čo však pastieri nie sú ochotní tolerovať. „Uviaž ho ďalej, aby nedočiachol“ !

Stráženie čried

V areáli výskytu veľkých mäsožravcov je nasadenie strážnych psov najprirodzenejším a najvhodnejším spôsobom ochrany domácich zvierat.

Stráženie čried

Tri kaukazské ovčiaky zaujali obranné postavenie pri neznámom zvuku prichádzajúcom z údolia.

V rámci etologických pozorovaní pastierskych strážnych psov sa vyhodnocujú jednotlivé prejavy správania počas pasenia, ako sú **napr. samostatné obchádzanie čriedy, odpočinok, pokus o hru s ovcami, hra s iným psom, čas strávený v blízkosti pastiera a pod.**

Stráženie čried

Odpočinok na okraji pasienku a pozorovanie okolia. V rámci vykonaných etologických pozorovaní takto psy trávili až 40% času.

Konflikt záujmov

Využívanie pastierskych strážnych psov sa často nestretáva s pochopením turistov, cyklo-turistov, hubárov či poľovníkov. Konfliktných situácií vzhľadom na stále zvyšujúci sa pohyb ľudí aj v tých najodľahlejších kútoch prírody bude pribúdať.

Aké plemeno?

Pri výbere konkrétneho jedinca je potrebné preskúmať aj jeho pôvod. Obdobne, ako je to napríklad pri poľovných plemenách, je treba hľadať **potomka po pracovne vedených rodičoch**. Aj vhodne pripravovaný pes, ktorý nemá genetické predpoklady na stráženie čried sa v praxi neosvedčil. Podľa prieskumu v roku 2015 sú na Slovensku sú v súčasnosti najpoužívannejšie **plemená slovenský čuvač, kaukazský ovčiak a stredoázijský pastiersky pes**.

Kedy šelmy útočia?

Zo získaných informácií vyplýva, že útok vlkov, ktoré neradi riskujú zranenie, je dlhodobá a precízne naplánovaná činnosť a môže sa uskutočniť v ktorúkoľvek nočnú aj dennú hodinu. Vo výsledkoch prieskumu **prevažujú denné útoky nad nočnými**. Tieto sa stávajú počas celého roka, pričom ale vysoko prevažujú mesiace júl, august a september. Pravdepodobnosť **opakovaného útoku** je až 70%.

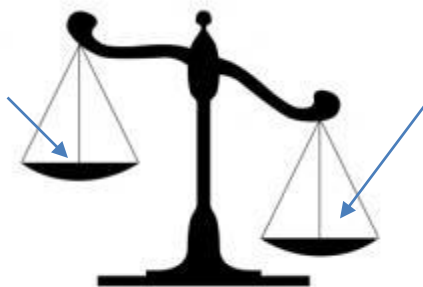
Koľko strážnych psov potrebujeme?

Je potrebné brať do úvahy lokalitu pasienkov, charakter terénu, predpoklad výskytu šeliem, vek a skúsenosť psov a pod. Z analýzy mnohých útokov predátorov vyplýva, že jeden strážny pes nestačí na ochranu väčších čried pasúcich sa v členitom horskom teréne s bežným výskytom šeliem. Pri veľkosti stáda do sto oviec by mali byť dva strážne ovčiaky a na každých ďalších dvesto oviec by mal byť pribratý ďalší pes.

Ochrana čried proti veľkým šelmám?

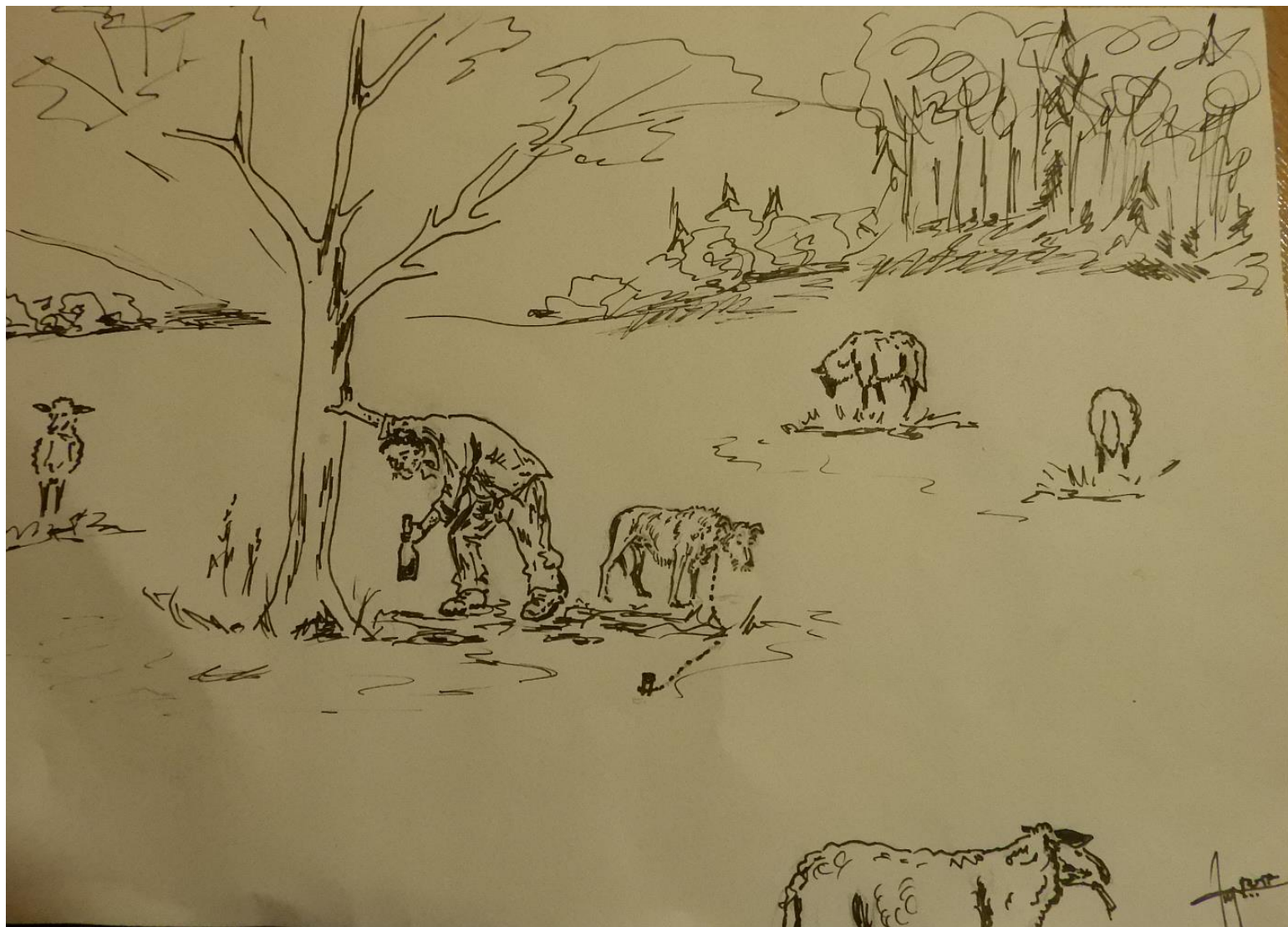
Ochrana čried?
Veľké šelmy?

Čas, peniaze, personál,
opravy, údržba, riziká
konfliktov, sťažnosti, súdy,

Ochrana čried proti veľkým šelmám?

Kto vlastne škodu spôsobil?

Záhryzy na krku a končatinách koristi, vyžraté vnútorné orgány ovce, sčasti i svalovina a kosti. Zistené znaky poukazajú na útok vlka dravého.

**Ochrana stád hospodárskych zvierat pred
veľkými šelmami**

Metodická príručka pre chovateľov hospodárskych zvierat

Satelitná telemetria

Pod'akovanie

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA

SPOLOČNE BEZ HRANÍC

Táto prezentácia bola vytvorená v súvislosti realizáciou projektu:

INTERREG V-A SK-CZ/2016/04

**Koordinácia ochrany, monitoringu a manažmentu západokarpatskej
populácie vlka dravého a rysa a ostrovida na československom pomedzí“,
NFP304020D016,**

na základe podpory Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika
2014 – 2020 financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.

Za odbornú pomoc a niektoré prezentované poznatky patrí poďakovanie

Spoločnosti pre karpatskú zver

www.carpathianwildlife.sk

Ďakujeme za pozornosť

marian.slamka@nlcsk.org

